

På väg mot en fredskultur. David Adams introduktion till programmet
ur International Peace Research Newsletter nr 35:1, 1997

Fred definieras ibland som frånvaro av krig, men är snarare en dynamisk process som ingår i alla relationer, individuella och samhälleliga.

Var och en som är inblandad i en sådan process vet att fredsskapande kräver minst lika mycket mod, fantasi, tålamod och strategisk planering som krigsföring, med oändligt mycket mer positiva resultat. Målet är ickevåldsliga relationer inte bara mellan nationer utan också mellan stater och deras medborgare och mellan människor och miljö. För att det målet skall nås krävs dagligt fredsbyggande i våra familjer, skolor, media, inom idrott och föreningar.

Unescos Culture of Peace-program kom till 1992 som organisationens bidrag till FN:s fredsbyggande arbete i konfliktområden. Nationella fredskulturprogram har hittills utvecklats i El Salvador, Mozambique och Burundi och har bidragit till många nationella initiativ i Latinamerika, Afrika och Asien. Dessa initiativ har visat att konflikter kan lösas på fredlig väg när parterna försöker lyssna på varandra och förstå varandra, och bevara sin integritet utan vapen.

En fredlig kultur innebär nya sätt att se på och tänka på gamla problem och nya sätt att lösa dem. Enligt Federic Mayor, Unescos generalsekreterare, är det en vision "förbunden med strävan efter social och ekonomisk rättvisa" i vilken var och en av oss spelar en viktig roll. Syftet är att "erbjuda den solidaritet, både intellektuell och moralisk, som är nödvändig för att människor i hela världen skall förenas i ett arbete för rättvisa och fred och inge hopp och uthållighet för den gemensamma saken."

Formuleringen av denna fredskultur är medvetet vid, för att rymma alla de mål och medel som måste ingå i alla frivilligorganisationers arbete för fred och rättvisa.. Det är på samma gång, enligt Frederico Mayor, "ett mycket specifikt koncept". Det är "både en produkt av detta särskilda skede i historien och en vision av den framtid som det står i vår makt att skapa". Det representerar "en vardagsattityd av ickevåldsligt motstånd, av fredligt oliktankande, ett fast beslut att försvara mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet."

I hjärtat av programmet ligger uppfattningen "att samarbete tvärsigenom många samhällsnivåer och många skilda aktiviteter - affärliv, skola, hälsovård, konst och skydd av säkerheten - är väsentlig för att krigens sår skall kunna läkas, för att hindra destruktiva konflikter i framtiden och för att skapa en hållbar utveckling". Det är en omfattande vision omkring vilken grupper som verkar för fred och rättvisa kan samla sina medlemmar.

DE sex viktigaste beståndsdelarna i programmet innehåller de allmänna mål och medel som förknippas med de olika grupper som berörs av det.

1. MAKT ges en ny innebörd: inte våld och tvång, utan aktivt ickevåld. Det bygger på

erfarenheten av aktivt ickevåld som ett sätt att nå social förändring och de bevisade framgångar detta haft under 1900-talet. Genom att använda ickevåld som verktyg och strategi kan sociala rörelser medverka till att nya initiativ tas som passar samman med de övriga delarna i en fredlig kultur.

2. Människor mobiliseras inte för att besegra en fiende utan för att bygga förståelse, tolerans och solidaritet.. Denna del, som stämmer väl överens med de centrala grundsatser om ickevåld som utvecklats av Gandhi, King och Mandela, betonar nödvändigheten av att befria förtryckaren likaväl som den förtryckte, och sätter strategier för att utveckla enighet i centrum för befrielse och handling.

3. Den hierarkiska, vertikala auktoritet som karaktäriserar en vålds - och krigskultur ersätts i en fredskultur av en demokratisk process i vilken människor kontinuerligt deltar i alla beslut som berör dem. Detta är både ett taktiskt medel och ett strategiskt mål som innebär att människor deltar i beslutsfattande på alla nivåer, engagerar dem och gör dem starkare när målen uppnås.

4. Makthavares hemligstämpling och kontroll av information ersätts av ett fritt informationsflöde till alla inblandade. Tillgången till information underminerar auktoritetstro och uppmuntrar till sociala förändringar. Det är den nödvändiga grunden för en verklig demokrati, (där alla deltar) både för den sociala utvecklingsprocessen och för de nya strukturer den medför.

5. Den mansdominerade vålds - och krigskulturen ersätts av en kultur som bygger på att män och kvinnor delar på makten, framförallt på de vårdande och närande funktioner som av tradition har förknippats med och utvecklats av kvinnor placeras kvinnors engagemang och styrka i centrum av fredsbyggandet, liksom i de nya strukturer som härigenom uppstår.

6. Slutligen: det förtryck som har varit karaktäristiskt för vålds - och krigskulturen (slaveri, kolonialism och ekonomisk utsugning) ersätts av samarbete och hållbar utveckling för alla. Denna del skiljer fredskulturen från den statiska innebörd av begreppet fred som upprätthåller det bestående våldet. Den förbinder fred med social rättvisa och de förändringar som är nödvändiga för att uppnå och bevara denna rättvisa.

Eftersom var och en av dessa sex punkter är väsentlig för en fredskultur, får ingen uteslutas eller försvagas. Punkt 6, som ersätter utsugning med utveckling, och punkt 5, som betonar maktfördelning mellan kvinnor och män, är t ex nödvändiga för att mobilisera och ena grupper för social rättvisa och jämställdhet. På samma sätt är punkt 2, som ersätter splittring med solidaritet, och punkt 3, som ersätter toppstyrning med demokratiskt beslutsfattande, nödvändiga för att de taktiska medlen verkligen skall vara i överensstämmelse med det yttersta målet för en fredskultur.

Som det FN-organ som har ansvaret för utbildning och kultur etablerar Unesco et nätverk för

informationsutbytet mellan de frivilligorganisationer som arbetar för fred, jämställdhet och social rättvisa.

Särskilt väsentliga och användbara för fredsforskare, lärare och fredsaktivister är de förslag för fredskultur som utarbetades i 1994 års Internationella Utbildningskonferens. Dessa riktlinjer för undervisning rekommenderar:

- a) utbildning i konfliktlösning och medling för lärare och elever - med förlängning till det omgivande samhället
- b) att förena skola och samhälle i aktiviteter som ger alla möjlighet att delta i kultur och utveckling
- c) att skriva in i läroplanen information om rörelser och föreningar för fred och frihet
- d) att vidga samhällsbegreppet till att omfatta inte bara människor utan alla former av liv, för att bevara jordens ekologi
- e) stt se över och förnya historieundervisningen för att ge lika mycket utrymme åt kvinnors roll som åt mäns och lika mycket till ickevåldsliga lösningar av konflikter som till militära insatser.

Våld och krig är inte oundvikliga. Liksom fred och ickevåld är de människors val för att uppnå vissa mål. Fred existerar bara om den skapas, och bara om den skapas av individer, regeringar och frivilligorganisationer som håller ut i sina försök att bygga den. Unescos fredskulturogram erbjuder en vision, ett konkret språk och specifika förslag för alternativ till våld. Hur den processen utvecklas beror mycket på det aktiva engagemanget hos och samarbetet med organisationer som IPRA och Lärare för Fred.